

Tidligere i Tidsskriftet

Mozarts død

Hans Jacob Ustvedt (1903–82) publiserte i Tidsskriftet nr. 5/1957 (s. 214–8) en artikkel hvor han funderte over grunnen til at Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) døde. Ustvedt mener at sykdomsbildet er forenlig med en kronisk nyrelidelse, men han understreker at det er usikkerhet knyttet til kildene og at det var mange forhold ved Mozarts liv som kan ha innvirket på hans tidlige død.

MOZARTS SYKDOM OG DØD

Av HANS JACOB USTVEDT

Hele verden, som man gjerne sier (og i dette tilfelle dreier det seg virkelig om en meget vesentlig del av verden), har i år feiret 200-årsminnet av Wolfgang Amadeus Mozarts fødsel. Og siden medisinen har så meget med sykdom og død å gjøre, kan det vel forsvares at man for et medisinsk forum markerer minnet om Mozarts fødsel med å tale om hans død [...].

Mozart var bare 36 år gammel ved sin død. Hva han skapte i løpet av sitt korte liv er overveldende, kvantitativt som kvalitativt. Og det er så visst intet grunnlag for å anta at hans evner var uttømt da han døde. I sine to siste leveår skapte han operaene *Così fan tutte*, *La clemenza di Tito* og *Zauberflöte*, og videre *Requiem*, vokalverker, kammermusikk – alt sammen verker som tydelig peker fremover, *mot noe nytt* i hans produksjon [...].

Hvorfor døde Mozart så tidlig? Det kan vi i dag ikke gi noe klart svar på. Det sier seg selv at det materiale vi har å bygge på, som er mer enn 150 år gammelt, må vurderes med den aller største forsiktighet [...].

Begynnelsen til den sykdommen som førte til hans død i desember 1791, er det ikke mulig å få tak på [...]. Det siste året levde han mer og mer i sin fantasiverden, med hektisk arbeid i et forrykende tempo [...]. Flettet inn i beretningen om komposisjoner og opptreden utover høsten finner vi så at vennene merker forskjellige relativt upresise symptomer, og han ble blekere. Flere ganger ga han uttrykk for forfølgelsesidéer, han var redd for å bli forgiftet av en rival. (Helt utelukket at en slik frykt var adekvat, var det kanskje ikke?) Han ble også mer og mer redd for å være alene. Til dette sluttet det seg så et mer spesifikt symptom: Han fikk av og til anfall av kortvarig *bevisstløshet*, på noen minutter, ikke ledsaget av kramper.

I slutten av november måtte han definitivt gå til sengs, og sluttstadiet varte i 15 dager. Det opptrådte da, visstnok temmelig plutselig, svære ødemer av hender og føtter, og maven vokste betydelig i omfang, slik at han kanskje også har hatt

ascites. Samtidig fikk han *hodepine* og *brekninger*, bevisstløshetsanfallene ble hyppigere og delvis ledsaget av kramper, og mot slutten ble han tiltagende *urolog* med delirier. Om han har hatt feber, er ikke helt klart. Dyspnoe omtales ikke. For det meste var han likevel klar, og det heter uttrykkelig at han var helt klar til to timer før han døde. Gripende er beretningen om hvorledes han den siste kvelden fulgte med i partituret i *Tryllefløyte*oppførelsen som han visste fant sted.

Autopsi ble ikke foretatt. Dødsårsaken ble angitt til «*Hitziges Frieselfieber*» (*febris miliaris*).

Skal man på basis av disse opplysningene forsøke seg på en diagnose, som selvfølgelig bare kan bli tentativ, er den første mulighet som melder seg at Mozart døde *uremisk*. Brekningene, hodepinen, ødemene, blekheten, irritabiliteten, de psykiske symptomene og bevisstløshetsanfallene kunne stemme med en slik antagelse. Det er heller ikke urimelig å tenke seg at det bak de siste årenes depresjon og dødstanker kan ha ligget en kronisk nyrelidelse.

Lyder dette forholdsvis plausibelt, står vi derimot temmelig opprødd når det gjelder å bedømme om det bak en eventuell uremi har ligget en *kronisk glomerulonefritt* eller en *nefrosklerose*. [...] *Febris miliaris*, som dødsattesten lød på, var en svær sykdom med svetteutbrudd, hvor det kom tallrike små blærer utover huden. Sykdommen opptrådte epidemisk og var ofte dødelig. Sykdommen finnes visst ikke lenger, noen mener at det har dreid seg om en slags flekktyfus. Sammenholdt med sykdomsbildet synes denne diagnosen lite adekvat. De diagnostiske muligheter var jo i 1790-årene meget beskjedne [...] Fra et vitenskapelig synspunkt synes det rimelig å anta at Mozart har vært rammet av en svær legemlig sykdom, som har ført til døden. Men det forhindrer ikke at mange forhold ved hans hektiske, enestående og på mange måter tragiske liv kan ha innvirket på forløpet og bidratt til å påskynde dødens inntreden på et vis som vi ikke har noen som helst oversikt over.